

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ

Biuro i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej
oraz Wojskowej Służby Polek
87-100 Toruń, ul. Podmurna 93. tel. 0048 56 65 22 186
e-mail: fapak@wp.pl; www.zawacka.pl

Drobniński

Chojnice
lokal. org. mlodrz.
+ Frymak Czesław
M-1658/2615 Pom.

**SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI**

Frymark Czesław

J:K-1658/2615 Pom.

Chojnice - lok. mlods.org.

I./1. Relacja —

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora —

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora k. 5. 1-9

II. Materiały uzupełniające relację —

III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —

III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —

III./5. Inne ...

IV. Korespondencja

V. Nazwiskowe karty informacyjne k. 8

VI. Fotografie brak

GENERAŁ ELŻBIETA ZAWACKIEJ
 Armii Krajowej Pomorskie Armii Krajowej
 oraz Łojackiej Służby Polek
 Nazwa, względnie adres: 048 56 65 22 185
 mail: fapak@wp.pl; www.zawacka.pl
 56 16 25 127; REGON: 870502736
 KRS 00000 41692
 1099 1506 0000 0000 5002 0243

k. osob. Frymark, Crestaw A-1658/2615 Pom.
 (nazwa zespołu, zbioru, kolekcji i sygnatura akt) *Chojnice*

Lp.	Nazwisko i imię korzystającego	Temat pracy (ewent. cel wykorzystania)	Data korzystania
1	<i>Usherka</i>	<i>zabwienie tenki i przygot. do drukt.</i>	<i>3.07.'14 30.03.'23</i>
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			

1/3. Inne materiały dokumentacyjne
dotyczące relatora - Frymark Czesław

1. Akt oskarżenia, Gdańsk, 26.06.1941
oprac. przez prokuratora Berke, tłumaczenie w kopii dokumentu, ksero napisu k.7 s.1-7

Główna Prokuratura jako
kierująca urzędem oskarżającym
przy Sądzie Dorańnym

6.S. HMS. 21/41

Gdańsk, dnia 26.czerwca 1941

Do
Sądu Doraźnego
w Gdańsku
opracowujący: prokurator Berke

A K T O S K A R Ź E N I A

str. 18 akt

1/ Siodlarz Alojzy Marchlewicz z Brus, powiat Chojnice ul. Gdańska 24, urodzony dnia 10.czerwca 1901 w Zalesiu, powiat Chonice, żonaty, dawniej polskiego obywatelstwa, pochodzenia kaszubskiego.

str.15,16,23
akt

w tejże sprawie przebywał w areszcie śledczym, na podstawie nakazu aresztowania Sądu Okręgowego w Gdańsku-24 Cs 277/40, w czasie od 14.sierpnia 1940 do 16.maja 1941- w więzieniu sądowym w Gdańsku.

str.11 akt

2/ wdowa Matylda Piontkowska z d. Perettka z Brus, powiat Chojnice, ul. Gdańska 24, urodzona dnia 4.stycznia 1884 w Czebuni, powiat Kościerzyna, dawniej polskiego obywatelstwa,

str.15 akt

3/kupiec z branży drzewnej, Jan Hoppe ze Starogardu, Friedrichstrasse 48, urodzona dnia 30.8.1902 w Coersdorf-powiat Chojnice, żonaty, dawniej polskiego obywatelstwa,

w tejże sprawie ~~znajdujący~~ się w areszcie śledczym od 14.sierpnia 1940 do 16.maja 1941, w oparciu o nakaz aresztowania sądu okręgowego w Gdańsku z dnia 14.8.1940-24 Cs 172/4

str.32 akt

4/ robotnik Józef Frymark z Brus, powiat Chojnice-Lindenstrasse 9, obecnie przebywający w Bydgoszczy-Brahnau.-Niemiecki obóz robotniczy- , urodzony dnia 13.2.1888 w Brusach, powiat Chojnice, żonaty, dawniej obywatelstwa polskiego, pochodzenia kaszubskiego.

5/ żona robotnika Józefa Frymarka- Angelika Waleria, z d. Pick z Brus, powiat Chojnice, Lindenstrasse 9, urodzona dnia 26.sierpnia 1901 w Karszynie, dawniej obywatelstwa polskiego

kiego, pochodzenia kaszubskiego,

str.28 akt

6/wdowa Zuzanna Dziekan, z d. Promińska z Brus, powi. Chojnice, Triftstrasse-71, urodzona dnia 29.marca 1891 w B. dawniej polskiego obywatelstwa, pochodzenia kaszubskiego, rzekomo uprzednio nie karana.

Wyciągi z rejestru karanych wszystkich oskarżonych zostaną doślane.

w/w osoby są oskarżone o to, że w styczniu, wzgl. lutym 1944 w Brusach i Starogardzie zostały powiadomione o wiarygodnie zamierzonej zdradzie stanu- zbrodni przeciw §§ 80,83 rozdz. II, 83 rozdz. III. liczba 3 kodeksu karnego, i nie dokonały zgłoszenia o tym władzom we właściwym czasie.

- wykroczenie przeciw § 139- rozdz. I kodeksu karnego-

środki dowodowe:

I. zeznania oskarżonych, za wyjątkiem oskarżonego małżeństwa Frymark, oraz własne dane informatyczne,

II. świadkowie:

- 1/ starszy asystent krymin. Stenzel- Gestapo Gdańsk,
- 2/ robotnik rolny Antoni Czarnowski,
- 3/ placowy, Jan Kawka,
- 4/ robotnik rolny, Czesław Frymark,
- 5/ robotnik, Stefan Dziekan.

wszyscy przebywający w areszcie śledczym więzienia sądowego w Gdańsku.

str.35 akt

III. odpis oskarżenia Głównej Prokuratury przy Sądzie Ludowym z dnia 14.3.1941- SJ 443/40-

Istotne wyniki śledztwa

Dot. osób:

str.13,9ff8

Oskarżony Alojzy Marchlewicz jest synem małżeństwa Antoniego Marchlewicza i Heleny z d. Langowskiej. Po uczęszczaniu do szkoły podstawowej w Czarnysie, powiat Chojnice wyuczył się zawodu: siodlarskiego, pracując w tym zakresie na majątkach. Po wybuchu wojny niemiecko-polskiej, został wcielony do wojska polskiego. W działaniach wojennych- jego zdaniem- nie brał udziału, a nawet nie został umundu-

1/3/3

rowany.

str. 8, 9 akt

Jego pochodzenie jest kaszubskie. Językiem rodzinnym był polski. Przed wojną - jego zdaniem - nie przynależał do żadnej organizacji politycznej, czy paramilitarnej. Oskarżony i jego żona wyraźnie oświadczyli, że przyznają się do polskości.

str. 11 akt

Oskarżona Matylda Piontkowska z d. Perettka jest wdową urodzoną w Czebuniu, powiat Kościerzyna i jest Polką.

str. 13, 20
akt

Oskarżony Hoppe jest synem małżeństwa Wojciecha Hoppe i Anastazji z d. Warnke. Po uczęszczaniu do szkoły podstawowej w Suchau, powiat świecie, rozpoczął naukę zawodu w tartaku. Począwszy od roku 1920 do chwili wybuchu wojny niemiecko-polskiej był zatrudniony w tartakach Pomorza i tzw. Kongresówki, w charakterze placowego i kierownika tartaków. W roku 1923 służył w okresie 1,5 roku w wojsku polskim, a w latach następnych odbywał czterotygodniowe ćwiczenia. Brał udział w kampanii niemiecko-polskiej, również w walkach o Warszawę, gdzie został wzięty do niewoli. Powrócił z niej po zwolnieniu w połowie października. Zgłosił się w Starogardzie w miejscu pracy i zamieszkał w swoim mieszkaniu. Miejsce pracy jest dzisiaj zawiadywane przez powiernika / Teuhaendera / Oskarżony - jego zdaniem - nie przynależał do żadnych polskich organizacji wojskowych. W domu rozmawiano po polsku i niemiecku, a swoje dzieci w wieku 11 i 13 lat tak wychowywał, aby mogli rozmawiać po polsku i niemiecku. Oskarżony starał się przed swoim aresztowaniem o uzyskanie przyznania niemieckiej przynależności narodowej.

str. 7, 26, 32
akt

Oskarżony Frymark jest synem Albrechta Frymarka i Juliany z d. Plata. Jest on żonaty z współoskarżoną Angeliką Frymark, z d. Pick, córki Teofila Pick i Franciszki z d. Knitter. Za polskich czasów oskarżony był listonoszem, a obecnie jest zatrudniony jako robotnik w Bydgoszczy - Brannau. Oskarżone małżeństwo Frymark są obojgu pochodzenia kaszubskiego. Wg. zdania oskarżonego, nie należał do żadnego polskiego związku, czy organizacji. Jego syn Czesław był jednak członkiem polskiego przysposobienia wojskowego i został przeciwiony z bronią. Brak też udziału w tygodniowych ćwiczeniach polowych.

1/3/4

str. 3,28 akt

Oskarżona Dziekan, córka robotnika Józefa Dziekana i Augustyny, z d. Kulesza, była zamężna ze zmarłym Michałem Dziekan. Jej syn Stefan, został wychowywany w duchu polski będąc od roku 1933 członkiem polskiego harcerstwa "Harcerz". Od roku 1935, do chwili rozwiązania związku po wybuchu wojny był on zastępowym, mając około 20 harcerzy pod swoją opieką.

Do sprawy:

Po załamaniu byłej Rzeczypospolitej Polskiej i okupowaniu większej części jej byłego obszaru państwowego przez wojsko niemieckie, tworzyły się już zawczasu nielegalne grupy i związki o charakterze polsko-szowinistycznym. Podstawą myślenia i wiary tychże zgrupowań było rychłe utworzenie wielkiego polskiego państwa, o obszarze uprzednich swoich granic, a nawet włączaniu dalszych niemieckich obszarów osiedleńczych. Organizacją takich grup i związków zajmowały się szczególnie jednostki oficerskie byłej armii polskiej, przebywających za granicą i nielegalnie przybywających do kraju, a działających z rozkazu "głównodowodzącego armii polskiej". Ich działalność miała na celu zorientowanie całego polskiego społeczeństwa o zamierzeniach polskiego rządu emigracyjnego, objęcie tegoż społeczeństwa pod względem propagandowym i organizacyjnym, w celu stworzenia warunków do wywołania powstania polskiego. Rząd polski pod kierownictwem Sikorskiego znajduje się w Anglii i prowadzi z tamąd za pomocą radia szeroką akcję werbunkową. Rozpowszechnianiu zradliwych celów przez polski rząd emigracyjny, służą również ulotki i nielegalne druki periodyczne. Nawołują one Polaków do wytrwałości i do przygotowywania zbrojnego powstania. Celom polskiej woli oporu, jak też przygotowaniu do usunięcia niemieckiego panowania nad byłymi terenami polskimi, oraz zbrojnemu utworzeniu Rzeczypospolitej Polskiej służy również odezwa generała Sikorskiego o następującej treści:

R O D A C Y !

W tej ważnej godzinie mówię do Was - ponieważ nadchodzi czas, w którym wszyscy będziecie się radowali. Siła naszego odwieczonego wroga została złamana. Brakuje mu amunicji i środków napędowych. W krótkim czasie wróg opuści nasze granice.

Nasza armia wkroczy do Polski przez Węgry.

Warszawiacy! Bądźcie cierpliwi, ponieważ zbliża się dzień naszego wyzwolenia! Zgierajcie wszystkie siły i Waszego ducha do walki z zaborcą.

Rodacy! 2000 samolotów bojowych czekają we Francji na rozkaz do startu.

Żołnierze! Bądźcie gotowi do przejmowania dawnych stanowisk. Nie opuszczajcie Waszych miast. Nie wyjeżdżajcie za granicę. W każdej chwili będziecie nam potrzebni. Gromadźcie broń, którą każdy posiada. Ja się z Wami żegnam. Czekam na dalsze rozkazy! Przeczytać! Podawać wszystkim Polakom do przeczytania!

podpisał Generał Sikorski "

str. 35 akt

Szereg Polaków przekazał niniejszą odezwę pomiędzy sobą i rozpowszechnił innym wrogo nastawionym Polakom. Główny Prokurator przy Sądzie Ludowym wniósł oskarżenia do Sądu Ludowego o zbrodnię przeciw § 80 rozdz. I, 83 rozdz. 2, 8 rozdz. 3 liczbą 1. kodeksu karnego.

Oskarżeni przyjęli treść ulotki do wiadomości, wiedząc o jej rozpowszechnianiu.

str. 8,9,10,
18,19 akt i str.
15 oskarż. str 35

W styczniu, albo lutym 1940 małżeństwo Marchlewicz gościli u siebie siodlarza Józefa Buza z Lipusza, powiat Kościerzyna. Buza miał przy sobie odpis odezwy Sikorskiego, przeczytawszy jej treść małżeństwu Marchlewiczom.

Żona oskarżonego, Helena Marchlewicz sporządziła sobie w jego obecności podpis tejże odezwy, poczym poszła z ulotką Buzy do oskarżonej Piontkowskiej, dając ją do przeczytania. Oskarżona Piontkowska mieszka z małżeństwem Marchlewiczów w jednym domu. W czasie odwiedzin pani Marchlewicz u oskarżonej, wszedł do jej mieszkania polski robotnik rolny Antoni Czarnowski. Pani Marchlewicz przekazała również jej wspomnianą ulotkę. Czarnowski odpisał ją sobie w mieszkaniu Piontkowskiej. Przeciwno Buzy, żonie Marchlewicza i Czarnowskiemu zostało wniesione oskarżenie przed Sądem Ludowym za powodu zbrodni przeciw w/w zarządzeniom.

str. 9, 18
akt

Oskarżony Marchlewicz przyznaje się. Podaje, że wie o obowiązku zgłoszenia o rozpowszechnianiu ulotki. Od tego obowiązku jednak odstąpił, ponieważ nie chciał współoskarzać swojej żony.

str. 11 akt

Oskarżona Piontkowska nie chce sobie przypomnieć powyższych zajęć. Przyznaje jednak, że istnieje możliwość zgodności powyższych faktów.

str. 19, 20,
akt

Oskarżony Hoppe wspólnie pracuje z polskim placowym Janem Kawką w tartaku starogardzkim. Kawka jest - jak sam oskarżony podaje - Polakiem - nacjonalistą. W styczniu 1940 otrzymał od Kawki odpis odezwy Sikorskiego, którą przeczytał w biurze tartaku, w obecności Kawki. Ulotkę tą zwrócił potem Kawce z uwagą, że rozpowszechnianie takich ulotek jest karalne a jej treść i tak nie odpowiada prawdzie. Poradził ponadto Kawce, aby papier ten zniszczył. Wiedział, że czyn jego podlega karze, jeżeli nie zgłosi faktu rozpowszechniania ulotki. Zgłoszenia takiego nie dokonał, ponieważ Kawkę znał od dłuższego czasu i pracował z nim w tym samym zakładzie. Również i przeciwko Kawce złożono oskarżenie w Sądzie Ludowym.

str. 12, 13,
14 akt.

str. 5, 7,
akt Str. 23 osk.
str. 33 akt

Syn Czesław oskarżonego małżeństwa Frymark, oraz syn Stefan oskarżonej Dziekan, robotnik rolny Antoni Czarnowski i uczeń Stanisław Kąliński, byli dawniej członkami polskiego związku harcerstwa "harcerze". Po rozwiązaniu tego związku po wojnie niemiecko-polskiej, kontynuowali swoje spotkania w mieszkania oskarżonych Frymarków i Dziekan. Stefan Dziekan który za czasów polskich był zastępowym w tym związku, wykazywał się w tych spotkaniach rolę kierowniczą. Wyjaśniał wówczas, że jest o tym dokładnie poinformowany, a mianowicie o stworzeniu Nowej Polski. Uczestnicy wierzyli w wczesne i zbrojne powstanie Rzeczypospolitej Polskiej, wywołanego przy pomocy zbrojnej polskich, zagranicznych oddziałów wojskowych. W tej wierze umocnili swoje zapatrywania poprzez odczytanie odezwy Sikorskiego. Czesław Frymark i Stefan Dziekan oprócz tego odpisywali w rodzinnym mieszkaniu wspomnianą odezwę. Oskarżona Dziekan otrzymała odezwę od swojego syna do przeczytania. Do tego faktu się przyznaje. Oskarżeni Frymarkowie

str. 29R -
akt

1/31

Biuro Prasowe dla (ex) niemieckiego
SOPOT
ul. Chałubińskiego 10/2
tel. 31-20 59

zaprzeczają temu, że odezwa Sikorskiego jest im znana i tem-
że nie wiedzieli, aby ich syn ją przepisywał. W tym zakresie
zostają przekonani przy pomocy zeznań ich syna. Nie chcą rów-
nież nic wiedzieć o celach politycznych, wynikających ze spa-
kań w ich mieszkaniu twierdząc, że ich uczestnicy jedynie
wspólnie muzykowali. Tylko małżonek Frymark okazyjnie słyszc
że jego syn i koledzy syna rozmawiali o pobycie Sikorskiego
w Anglii, oraz to, że niemieckie gazety nie piszą prawdy.
Oskarżony im wówczas tłumaczył, że są jeszcze za młodzi, aby
o takich sprawach dyskutować.

str. 7akt

W tym zakresie są zeznania oskarżonych Frymarków nie wiarygod

Wnioskuje się,
aby główną rozprawę zarządzić przed Sądem Doraźnym w Gdańsku.

podpis Dr. Koch

— 308 —

... przeliczony przez Sądowski tłumacz przysięgły dla
... z treścią
... orcz
... usądowa.

1945. 11. 20

Pobrano opłatę zł 1.050.-

[Handwritten signature]

T: K-1658/26 15 Pom.

Chojnówce

Frymark Czesław
v. Marty informacyjne
k. 8

A Chojnice A

Frymark Czesław

Harcerz z Brus, zmarł w szpitalu w Gdańsku
17 czerwca 1941 r. przed ogłoszeniem wyroku
śmierci (inna wersja śmierci: 9 lipca 1941
w Stutthofie).

Jankowski, Harcerstwo ... str. 284

Nazwisko i imię: FRYMARK [I.N.]

BIOGRAM:

Frymark [i.n.] był członkiem "Szarych Szeregów" w Chojnicach.

(Szczesny B.: Organizacja ruchu oporu w powiecie chojnickim w latach 1939-1945, s. 27. Zeszyty Chojnickie Nr 3)

2

FRYMARK

Chojnice
lokalna organizacja
konspiracyjna

Chojnice

3

Z-ca kierownika lokalnej organizacji konspiracyjnej w Brusach, powstałej w końcu 1939r., której członkowie wywodzili się z drużyny harcerskiej przy gimnazjum w Chojnicach, Stefana Dziekana. Grupę tę zdekonspirowano w maju 1940r. i aresztowano prawie wszystkich członków. Po rocznym pobycie w areszcie śledczym i obozie Stutthof członkowie organizacji stanęli przed niemieckim sądem i skazani zostali na długoletnie więzienia. Dziekan i jego z-ca Frymark zmarli w czasie śledz

K.Ciechanowski, Regionalne, [w:] Walka podziemna., s. 210.

MGr'94

76 JGW

FRYMARK

Chojnice
lokalna organizacja
konspiracyjna

Chojnice

3

Z-ca kierownika lokalnej organizacji konspiracyjnej w Brusach, powstałej w końcu 1939r., której członkowie wywodzili się z drużyny harcerskiej przy gimnazjum w Chojnicach, Stefana Dziekana. Grupę tę zdekonspirowano w maju 1940r. i aresztowano prawie wszystkich członków. Po rocznym pobycie w areszcie śledczym i obozie Stutthof członkowie organizacji stanęli przed niemieckim sądem i skazani zostali na długoletnie więzienia. Dziekan i jego z-ca Frymark zmarli w czasie śledz

K.Ciechanowski, Regionalne, [w:] Walka podziemna., s. 210.

MGr'94

76 15W

vel Frymarek?

Nazwisko i imię: FRYMAREK CZESZAW

BIOGRAM:

Frymarek Czesław był jednym ze współzałożycieli konspiracyjnej organizacji młodzieżowej nie posiadającej nazwy, która powstała w październiku 1939 r. w Brusach.

B. Szczęsny wymienia także nazwisko Frymark [nie podając imienia] jako członka "Szarych Szeregów" w Chojnicach [Czy jest to ta sama osoba? - A.S.].

(Szczęsny B.: Organizacja ruchu oporu w powiecie chojnickim w latach 1939-1945, s. 23, 27. Zeszyty Chojnickie Nr 3)

*Chojnice⁴
org. młodk
bez nazwy*

298 kb

+ Frymark Czesław

Chojnice
Sz. Sz. 5

Członek komp. org. harcerskiej
w Brusach, aresztowany w maju
1940r.; więziony w gestapo przed
procesem, który odbył się w
Gdańsku 23-25.09.1941r.

zob: Szeregowy Bernard J: K: 427/1047 Bon.
nr. 1/1 s. 29-30 imp. Choj.

WS. XII 03

a

Chojnile 6
2 rlp
Sera Serezi

Frymark Czesław

Był harcerzem 2 HP 79 Pom. Dniwny Harcerz
im. T. Kosciuszki, był współorganizatorem
Arestoraży podnos budowy „budowa” Uniwersity w
KL Stutthof.

Zob. T. M. 1183/1878, kon. Dwoliniski, Cz III 13
Insp. Chojnile

Emywarok Czesław

Chojnice 7

HARCERSKI TRÓJKĄT

A. Również wcześniej podjęli działalność konspiracyjną harcerze z Chojnic, Tucholi i Czerska, którzy utworzyli tzw. Harcerski Trójkąt. Ratowali oni m. in. polskie książki przeznaczone do zniszczenia.

W październiku 1939 r. powstała w Brusach organizacja młodzieżowa, nie posiadająca żadnej nazwy, w skład której wchodził harcerze. Założycielem grupy był Stefan Dziekan z Brus (drużyna drużyny im. Tadeusza Kościuszki). Do kierownictwa grupy należeli oprócz tego: Antoni Rożek z Żabna oraz pochodzący z Brus –

Stare Szeregi. Harceni 1939-1945, pod
118 red. Jabrowskiego J., Warszawa 1988,
t. II.

coln.

Frymark Czesław

Chojnice
8

2.

Antoni Czarnowski, Jan Piankowski, Czesław Frymark i Stanisław Koliński. Ta niewielka lokalna organizacja liczyła 23 członków. Wykonywali oni drobne akcje sabotażowe, prowadzili ewidencję zbrodni i prześladowań Polaków, wysyłali pogróżki do niemieckich prześladowców. W kwietniu 1940 r. aresztowano część działaczy, których osadzono w obozie Stutthof. W dniach 23-27 września 1941 r. odbyła się w Gdańsku rozprawa podczas sesji wyjazdowej Volksgericht z Berlina. Był to pierwszy pokazowy proces członków polskiego ruchu oporu na Pomorzu Gdańskim. Oprócz harcerzy z Brus sądzono 17 członków konspiracyjnej organizacji młodzieżowej ze Starogardu. Oskarżonym zarzucano przygotowanie zdrady stanu (Vorbereitung zum Hochverrat)².

col. 'Starcarski kółko'

Frymak Czesław

